

DOBRODOŠLI U BRITANIJU

- 46 Četvrtoga dana našeg putovanja stajali smo na velikom trajektu koji je udario u valove La Manchea. Boja s ograde gulila se i lijepila za naše znojne dlanove dok smo piljili u pjenu ispod nas. Vozač Johnny parkirao je autobus u potpalublje zajedno s ostalim vozilima koja su se naslagala u utrobi trajekta i došao gore, rastežući se i otresajući laganu drhtavicu. “Dobrodošli u Englesku!” rekao je. “Baš je prokletno hladno!” zagladio je svoje nakostriješene brkove i nasmiješio se. Stajali smo jedni do drugih kao pingvini i pokušavali se ugrijati, dok su nas šibali naleti vjetra. Sve što mi je padalo na pamet bila je pjesma Vere Lynn: “Letjet će plave ptice/Ponad bijelih stijena Dovera/Sutra, samo čekaj i vidjet ćeš ih...” Nekoliko godina ranije čula sam pjesmu na jugoslavenskom radiju i voljela sam tu melodiju. Snimila sam je na starom kazetofonu i opsesivno je preslušavala (što mi je bio običaj s pjesmama na engleskom), probirajući riječi koje nisam razumjela i pronalazeći ih u svom debelom englesko-srpskohrvatskom rječniku. Pa iako nigdje nisam mogla vidjeti plave ptice, bijele stijene Dovera polagano su se nazirale s druge strane, kontemplirajući ponad sivog mora i pozdravljajući nas kao da smo se netom evakuirali iz Dunkirka. Promatrala sam kako se rub stijena spaja s bijelim nebom.

Nahrupili smo u imigracijski ured u Doveru, hladnu, slabo osvijetljenu čekaonicu blijedih zidova prekrivenih keramičkim pločicama. Unutra su se nalazile narančaste plastične stolice i poster i koji su nas podsjećali na to što ne smijemo raditi. Čovjek lica nalik stisnutoj šaci izašao je iz jednog ureda. Kratko je kroz debele naočale pogledao na prijamni dokument i dao nam da ispunimo neke dokumente. U tome su nam pomogli naši engleski domaćini, a oni od nas koji su znali malo engleskog pomagali su onima koji nisu znali ni beknuti.

Sestra je otišla u sobu iznad koje je crnim slovima pisalo “Intervjui” i odgovarala na pitanja o tome je li ona moja skrbnica – u tom trenutku joj je bilo devetnaest – te o tome što planira raditi u Ujedinjenom Kraljevstvu i koje državljanstvo imamo. Slikali su nas i slike zaklamali za dokument zvan IND (što je kratica od Immigration and Nationality Department): po jedan za svakog od nas. Ispod fotografija pisala su naša imena, već potudena i bez dijakritika, a još niže bili su navedeni naši datumi rođenja i naša opustošena mjesta rođenja, a povrh toga i ime zemlje koja više nije postojala. Još godinama je IND bio naš jedini valjani dokument: bilo je to nešto što nas je određivalo kao prekomplikiran posao za umorne i nezainteresirane službenike socijalnih službi, ili nas je pak označavalo kao potencijalnu sivu zonu za bilo kakve bankovne transakcije. Rekli su nam da, ako ne želimo kompromitirati naš zahtjev za azilom, ne smijemo napuštati Veliku Britaniju, a naši nevažeći jugoslavenski pasoši su nam oduzeti. Nitko nam nije rekao koliko će trajati obrada našeg zahtjeva, a u mom slučaju to je na kraju bilo četiri godine.

Svatko od nas je ulazio u sobu obaviti svoj intervju, osim maloljetnika poput mene. A kada bi izašli zasuli bismo ih tisućama pitanja. “Što su te pitali?” i “Što si rekla?” kao da su postojali pravi i krivi odgovor. Stariji iz grupe su se molili, a djeca su trčala uokolo; roditelji su ih odsutno

dovlačili nazad u krilo, hipnotizirani užurbanom razmjernom informacija.

48 Nekoliko sati poslije krenuli smo za London. Sada kad smo pristigli u Britaniju sve je djelovalo drugačije. Sve nas je prožeo šuplji osjećaj antiklimaksa. Što sad? Vozili smo se kroz neugledna predgrađa. Cementi kvartovi i sve iste malene kuće s terasom protezale su se miljama s obje strane ceste. Autobus se zaustavio ispred velike bijele zgrade sa stupovima i stepenicama i natpisom “Crveni križ” lijepo ispisanim na ploči. Žene su djelovale deprimirano. Realnost našeg putovanja odjednom ih je sve zatekla: Crveni križ je imao jednu svrhu – “pomoći” u “katastrofi”, “ratu” i “nesreći”. Mi smo bile proizvod svega toga. Nije se radilo o produljenoj ekskurziji.

Ta elegantna građevina, iako je udomila organizaciju koja se brinula za sve nabrojene stvari, bila je vrlo daleko od naše ratne balkanske brutalnosti. Kada sam ovdje pokušala zamisliti išta vezano uz naš rat, mogla sam si predočiti jedino crno-bijele filmove o Drugom svjetskom ratu: medicinske sestre u haljinama i kockastim šeširićima; vojnici u zavojima koji bulje u strop. To je ono što sam očekivala da će nas dočekati kad uđemo unutra: da će nas ugurati u crno-bijelu sobu sa sklopivim krevetima i da nitko cijelu noć neće spavati.

Umjesto toga smo na podu pronašli pletene deke s cvjetnim uzorkom, s još pletenih deka na vrhu, što je sve zajedno predstavljalo naše krevete. Svi su se osvrtni, pomalo izgubljeni, dok se dostojanstvo emigranata iz srednje klase topilo kao sladoled u kornetu. Neke žene sjedile su na podu, dok su im djeca spavala u naručju. Neke su lutale po zgradi, trudeći se ostaviti dojam kao da znamo zašto smo uopće tu. Jedna Bosanka pronašla je kartonsku kutiju punu sapuna i iz nje uzela jedan u obliku naranče. Jedna Engleskinja ju je vidjela pa je pohitala da joj sapun istrgne iz ruke: “Ne, ne

jesti!” Svi su bili zgroženi: Kako li se, kuja, samo usuduje, ne zna li da smo mi imali i video rekordere i aute i sapune? Naši Engleski domaćini posramili su se na kolegičino čudno ponašanje, ali shvaćale smo situaciju: oni su mislili da smo mi divljaci.

Neke Bosanke trudile su se iz petnih žila da ih razuvjere. Potrošile su sate objašnjavajući kako smo mi prije imali sve: krevete, plahte, rezervnu posteljinu u ormarima, ukrašenu vezom i štirkanu; kristalne čaše, uspomene, keramičko posuđe, pasoše, usisivače, kućne ljubimce, ukus, praznike, mirise, zvukove, a najvažnije da smo se voljeli, voljeli jedni druge, da nismo proveli posljednjih pedeset godina mrzeći se međusobno iz dna duše i da nismo samo čekali prvu priliku da jedni druge eliminiramo na najsureviji mogući način. Željale su objasniti da je rat bio pogreška, zavjera zlih političara, i da nije imao nikakve veze s nama, ovim ljudima koji vam sjede s druge strane stola.

49

U međuvremenu sam pronašla maleni prazan prostor poda između vunениh cvjetova na dekama posred sivog uredskog tepiha pa sam odlučila otići spavati. Nije bilo ničeg pametnijeg što sam mogla učiniti. Stalno me je mučila olovna kugla u trbuhu i osjećaj peckanja koji mi je pritiskao grlo. Dok sam se spremala za počinak, primijetila sam jednu Engleskinju koja je pažljivo tapkala između deka, kao da je pod pun nagaznih mina. “Ovdje je jedan slobodan ležaj”, rekla sam joj. “O, hvala ti”, osmjehnula se i smjestila među cvijećem. Nekoliko mjeseci kasnije živjela sam kod te žene i njezine obitelji u seoskom vikarijatu, a moj bi se socijalistički ateizam jogunio kad bi se oni molili prije svakog obroka. Često su se molili za mene i moju obitelj, na čemu sam im potajno bila zahvalna.